

**Jongeren en kinderen betrekken in de
afhandeling van incidenten in de jeugdhulp met
verblijf:
Een literatuurstudie**

Anna Hogendoorn (S4507126)

Bachelor scriptie - PABA5375.2022-2023.1

Scriptiebegeleider: L. (Leo) Wieldraaijer-Vincent MSc,

dr. M.D.C. (Mijntje) ten Brummelaar

Tweede beoordelaar: dr. A.E. (Elianne) Zijlstra

Woordenaantal: 7263

Pedagogische Wetenschappen

Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Rijksuniversiteit Groningen

Abstract

This study aims to investigate different ways in which children and youth can be involved in case reviews after experiencing violence while being in permanent youth care. It aims to discover how to take into account their best interests. Violence within the youth care system is more common than in the average population, and reviewing cases of violence involving the child's point of view has come to the attention in recent years. Primary data for this study was collected through a systematic literature review and has been analysed by means of thematic synthesis. The outcomes showed that several factors affect encouragement and or discouragement of child participation. Namely the context of participation, characteristics of the professional working with the child, characteristics of the child, and bureaucracy and protocols. The study indicated that participating children in case reviews is in accordance with their own wishes and needs. It can be concluded that children and youth are best served in their needs if they are given the space to participate, communicate transparently and if they have confidential conversations. The roll that professionals take defines a level of participation. It is therefore essential to consider organisational context and the impact it has on the participation of young people. Finally, it can be said that children and youth are best served by letting them be heard and be seen.

Keywords: children's participation, case review, child violence, permanent youth care

Inleiding

Het aantal jeugdigen in de jeugdzorg in Nederland is de afgelopen jaren gestegen. In 2021 ontving een geruime 10% van alle jeugdigen tot de 22 jaar in Nederland enig vorm van jeugdhulp. Ten opzichte van 2020 is dat aantal jeugdigen met jeugdhulp met ruim 7% toegenomen (Bakker, 2022). Ook kijkend naar afgelopen decennia is een stijging waar te nemen, constateerde Bakker (2022). In 2021 waren er zo'n 443.000 jeugdigen die hulp ontvingen, bijna 100.000 jeugdigen meer dan in 2011 toen er geruim 348.000 jeugdigen waren. Van deze groep ontving in 2021 zo'n 10% jeugdhulp met verblijf, voornamelijk opgevangen in pleegzorg en met een stijgende lijn ook in gezinsgerichte jeugdzorg (Bakker, 2022). Het grootste gedeelte van de jeugdigen die verblijven in de jeugdzorg met verblijf, verblijven in de pleegzorg en in de residentiële zorg, maar ook gezinsgerichte jeugdzorg is sterk opkomend in de afgelopen jaren (CBS, 2021). Ongeacht type wonen, maakt het niet thuis verblijven een kind kwetsbaar en er wordt landelijk gewerkt naar het verminderen van het uithuisplaatsen van kinderen (BGZJ, 2019).

De kwetsbaarheid van de jeugdigen in de jeugdhulp met verblijf is op verschillende fronten te zien, waaronder op het vlak van de mentale gesteldheid. Uit onderzoek van Engler et al. (2022) is naar voren gekomen dat jongeren in de pleegzorg ten opzichte van jeugdigen uit de algehele populatie een verhoogde kans lopen op het ontwikkelen van mentale problematieken als depressies en posttraumatische stressstoornissen (Engler, Sarpong, Van Horne, Greeley, & Keefe, 2022). Onderzoek van Baldwin et al. (2019) vond geen significant verschil in mentale problematieken tussen jongeren met en jongeren zonder jeugdhulp met verblijf, maar ontdekte wel het verhoogd voorkomen van hechtingsproblemen bij jeugdigen in de jeugdhulp met verblijf (Baldwin et al., 2019).

Geweld in de jeugdhulp met verblijf

Niet alleen op het gebied van de mentale gesteldheid bestaat kwetsbaarheid, maar de kwetsbaarheid van de jeugdigen uit zich ook in de verhoogde kans op het slachtoffer worden van geweld. Volgens de Jeugdwet (2015) is geweld in de jeugdhulp als volgt gedefinieerd:

‘Lichamelijk geweld jegens een jeugdige of een ouder, of bedreiging daarmee, of door iemand die werkzaam is voor de jeugdhulpaanbieder of een gecertificeerde instelling, of door iemand die werkzaam is voor een rechtspersoon die in opdracht van de aanbieder of gecertificeerde instelling jeugdhulp verleent of door een andere jeugdige of ouder met wie de jeugdige of ouder gedurende het etmaal of een dagdeel bij de aanbieder verblijft’ (*art. 1.1*).

Onder lichamelijk geweld wordt zowel fysiek, seksueel als psychisch geweld verstaan. Verschillende onderzoeken naar geweld in verschillende typen van jeugdhulp met verblijf zijn uitgevoerd en de resultaten tonen de kwetsbaarheden voor jeugdigen die deze vorm van jeugdhulp ontvangen. Zo lopen kinderen in de pleegzorg een verhoogd risico op terugkerend geweld en vermoed wordt dat de percentages geweld hoger liggen in pleeggezinnen dan in andere gezinnen (Landerts et al., 2021). Ook Hobbs, Hobbs en Wynne (1999) geven de verhoogde kans op mishandeling in zowel de pleegzorg als de residentiële zorg weer en benadrukken de noodzaak tot speciale behandeling voor deze kinderen gezien de eruit voortvloeiende unieke behoeften. Tachtig procent van de kinderen in hun onderzoek bleken voorafgaand aan de jeugdhulp met verblijf mishandeling meegemaakt te hebben en hieruit complexe behoeften hebben ontwikkeld, die lastig te bevredigen en storend kunnen zijn voor andere jeugdigen of medewerkers (Hobbs, Hobbs & Wynne, 1999). Ook op persoonlijk vlak kan het meemaken van geweld lijden tot het ontwikkelen van een laag zelfbeeld (Taussig, 2002). Naast de direct negatieve gevolgen van het zijn van een slachtoffer van incidenten, zijn er voor het meemaken van geweld verdere negatieve associaties gevonden. Zo komt onder

jongeren die seksueel of fysiek geweld hebben meegemaakt vaker suïcide voor dan onder jongeren die dit niet hebben meegemaakt en ook recente betrokkenheid in de jeugdzorg verhoogt het risico op suïcide (Palmer, Prindle, & Putnam-Hornstein, 2021). Ook zijn er associaties gevonden tussen het meemaken van geweld in de jeugdhulp met verblijf als kind en de verhoogde kans op middelenmisbruik en angst- en stemmingsstoornissen als volwassene (Carr et al., 2010) als ook een verhoogde kans op het vertonen van seksueel risicogedrag en delinquentie in de adolescentie na het meemaken van geweld (Taussig, 2002). Dit alles benadrukt de verhoogde kwetsbaarheid van jongeren in de jeugdhulp met verblijf.

Internationaal komt kindermishandeling met het geweld zoals omschreven in de Jeugdwet voor en er zijn veel verhalen van mishandeling in verschillende landen die vergelijkbaar zijn met elkaar, ondanks een ander kindervelzorgsbeleid en ander wet- en regelgeving rondom de opvang van kind en jongeren (Sköld, 2013). De kwetsbaarheid van de kinderen en jongeren in de jeugdzorg met verblijf specifiek in Nederland is mede naar voren gekomen in onderzoek van Commissie De Winter (2019) en Commissie Samson (2012). Deze commissies hebben situaties van de afgelopen decennia in de jeugdzorg onderzocht waarbij kwaliteit en veiligheid ontbraken. In onderzoek tussen kinderen die jeugdhulp met verblijf verkregen en kinderen thuiswonend rapporteerden de kinderen met jeugdhulp bijna tweemaal zoveel seksueel misbruik in 2010, waarvan door professionals werkend met de kinderen maar nauwelijks 2% werd gezien (Commissie Samson, 2012).

Afhandeling van incidenten

Na vermoeden van geweld is het een logische stap de jeugdige van de vermoedelijke geweldpleger te scheiden gezien de grote lange termijn gevolgen die geweld kan hebben op jeugdigen zoals ernstig intern of extern lichamelijk letsel of de ontwikkeling van mentale problemen als depressie, slaapproblematiek, posttraumatische stress of suïcidegedachten (Hillis, Mercy & Saul, 2017). Dit scheiden van kind en vermoedelijke geweldpleger als deze

gezinshuisouder of pleegzorgouder is ligt echter minder voor de hand. Anders dan bij bijvoorbeeld ambulante zorg of residentiële woonbegeleiding, wonen professional en jeugdige bij gezinshuizen en in de pleegzorg 24x7 samen. Het scheiden van een gezinshuis- of pleegzorgouder en een jeugdige zou in de praktijk betekenen dat één van de twee, jeugdige of ouder, het eigen huis moet verlaten: een ingrijpende gebeurtenis in het privéleven. Vanuit de pleegzorg is bekend dat de doelgroep ‘plegers van seksueel misbruik’ met deze gevolgen kunnen dreigen richting het slachtoffer (Grietens, 2012). Het melden van geweld door het slachtoffer zou een uithuisplaatsing betekenen naar een ‘eng tehuis’ (Grietens, 2012). Ook bij de residentiële jeugdhulp of gesloten jeugdhulp brengt het voorkomen van geweld en het scheiden van vermoedelijke geweldpleger en jeugdige grote gevolgen met zich mee voor het privéleven, zowel op korte als lange termijn (Commissie De Winter, 2019). Het op een juiste manier afhandelen van geweldsincidenten is van groot belang, zeker gezien de negatieve associaties gevonden met het meemaken van geweld in de jeugdhulp met verblijf (Carr et al., 2010; Palmer et al., 2021).

Bij het optreden van een incident in de jeugdzorg dient er in Nederland, afhankelijk van de ernst van en de zekerheid rondom het strafbaar feit, een calamiteitsmelding, geweldsmelding of een andere melding gedaan te worden aan de IGJ (Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd) en in het geval van jeugdreclassering aan de IJenV (Inspectie Justitie en Veiligheid). Een calamiteitsmelding gaat hierbij om zwaarder geweld met ernstige schade voor de jeugdige. Een andere melding is een melding die niet valt onder een calamiteits- of geweldsmelding, maar wel meldingswaardig is. Het betreft onder andere gevallen van misstanden waarbij media betrokken is of gevallen waarbij er geen sprake is van geweld, maar er wel sprake is van een onveilige situatie. Naast deze meldplicht dienen jeugdzorgorganisaties interne afhandelprocedures te hebben. Bij een melding dient de instelling die meldt zelf een onderzoek op te starten. De focus van de IGJ ligt op het ‘leren en

verbeteren' (Verwey-Jonker et al., 2021). Dit leren na een melding kan echter lastig zijn gezien de noodzaak die er is om organisaties en individuele medewerkers om verantwoording te vragen bij gemaakte fouten (Devaney, Lazenbatt, & Bunting, 2011). Devaney et al. (2011) noemt dat dit vermoeilijkte leren ervoor kan zorgen dat dezelfde fouten vaker terugkomen, wat een veel gehoord kritiekpunt is op de huidige incidentafhandeling (Devaney et al., 2011). Verwey-Jonker et al. (2021) benoemen het belang van leren, naast het verantwoording geven en benoemen ook de rol die het IGJ kan hebben in het ondersteunen van jeugdzorgorganisaties in het gezamenlijk leren van incidentafhandelingen (Verwey-Jonker et al., 2021).

Participatie

Een verdere aanbeveling die voortvloeit vanuit onderzoek van Verwey-Jonker et al. (2021) is het meer betrekken van de jeugdige in het proces van incidentafhandeling, ook wel kinderp participatie of jeugdparticipatie genoemd. In de analyse van geweldsmeldingen en calamiteiten uitgevoerd door hen komt de jeugdige echter niet naar voren als belangrijke partner in de huidige incidentafhandeling (Verwey-Jonker et al., 2021). Deze aanbeveling is in lijn met de ontwikkelingen van afgelopen decennia waarin waardering is toegenomen voor kinderp participatie bij beslissingsmomenten (Sinclair, 2004). Om kinderp participatie bij incidentafhandeling goed te kunnen begrijpen, is het goed te kijken naar kinderp participatie bij beslissingsmomenten in het algemeen. Immers, de afhandeling van incidenten bevat vele belangrijke momenten van beslissingen waarbij aangemoedigd wordt tot het verder horen van de stem van het kind (Verwey-Jonker et al., 2021).

Een eenduidige definitie van kinderp participatie ontbreekt maar Checkoway (2011) geeft een algemene omschrijving die samenvat wat verschillende bronnen ook als participatie aanduiden: een actieve betrokkenheid van en daadwerkelijke impact door kinderen en jongeren bij beslissingen die hen beïnvloeden. Een belangrijke component hierbij is dat

kinderen en jongeren gezien worden als competente burgers van de samenleving en niet als passieve ontvangers van jeugdhulp (Checkoway, 2011). Echter door het ontbreken van een vaste afbakening van het begrip is het meten ervan in de praktijk lastig (Charles & Haines, 2014). Voor lange tijd is de mate van betrokkenheid aangegeven met de ‘ladder van participatie’, alhoewel over de validiteit van dit instrument onenigheid bestaat (Sinclair, 2004). Door de jaren heen zijn hierop voortbouwend verschillende andere methodes en meetschalen ontwikkeld om een beter beeld te krijgen van de hoeveelheid kinderparticipatie, hoewel een moeilijk te meten begrip blijft (Charles & Haines, 2014).

Over de meerwaarde van het betrekken van kinderen lijkt een grotere overeenstemming te zijn. Het betrekken van kinderen en jongeren in besluiten die hen aan gaan heeft een grote meerwaarde, zowel op maatschappelijk als persoonlijk vlak (Uozie et al., 2010). Kinderparticipatie zorgt voor de ontwikkeling van zelfvertrouwen, gemeenschapsvorming en sociale verantwoordelijkheid en bevordert de morele, emotionele en sociale ontwikkeling bij kinderen (Uozie et al., 2010) (Checkoway, 2011). Bovendien biedt kinderparticipatie een unieke expertise (Checkoway, 2011), die van grote waarde kan zijn voor incidentafhandeling.

Het betrekken van kinderen en jongeren bij besluiten past ook bij het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK). Het Kinderrechtenverdrag beschrijft het recht van kinderen op het geven van de eigen mening en beschrijft de plicht van de Staat op het onderzoeken van de belangen van het kind bij het maken van besluiten (art. 3, art. 12, Verenigde Naties, 1989). De definitie van jeugdparticipatie in het IVRK verder is gedefinieerd in de General Comment nr. 12 als het informeren van kinderen, de mening van kinderen horen met betrekking tot hun verleende zorg, de instelling, de plaatsing en het dagelijks leven en het ongehinderd kunnen delen van de mening door het kind als het aankomt op geweld (CRC, 2009).

Naast dat het betrekken van kinderen gerechtelijk gezien verplicht is bij besluiten in de jeugdhulp volgens de General Comment nr. 12, is het betrekken van kinderen na onrecht in de jeugdzorg ook van belang om negatieve gevolgen van niet betrokken zijn te voorkomen (Moore et al., 2017). Zwijgen komt veel voor bij slachtoffers na incidenten en dit maakt het uitvragen en horen van kinderen en jongeren noodzakelijk (Commissie De Winter, 2019). Jongeren zelf die het gevoel hadden niet erkennend en gezien te zijn in de behoeften die ontstaan waren na geweldsincidenten gaven aan dat het de kans vergrootte op uitbuiting in de toekomst (Moore et al., 2017).

De praktijk van kinderparticipatie blijkt weerbarstiger dan de theorie. Daar waar het IVRK aanspoort tot actieve participatie en het afwegen van de belangen van het kind, waardoor het kind beseft dat zijn of haar aandeel ertoe doet, blijkt in de praktijk dat in verschillende werkvelden kinderparticipatie verschillend wordt toegepast: kinderen worden zowel actief betrokken als alleen aangehoord (Thomas, 2007). Een verklaring voor het verschillend uitvoeren van kinderparticipatie ligt mede in de verscheidenheid aan beweegredenen voor het betrekken van kinderen, die methode van participatie beïnvloeden. Redenen zijn bijvoorbeeld de gerechtelijke verplichting, het bevorderen van democratie of het willen bekrachtigen van kinderen en het willen versterken hun zelfvertrouwen (Thomas, 2007). In de pleegzorg in gemeente Utrecht zijn er pogingen gedaan tot het betrekken van jongeren, maar iets doen met deze input en er gehoord aan geven blijkt lastig (Van Aken, 2020).

Het is van dan ook van belang onderzoek te doen naar het betrekken van jongeren bij de afhandeling van geweld, niet alleen vanwege de moeiten in de praktijk, maar ook om de kans op revictimisering te verkleinen (Christ et al., 2019). Jongeren en kinderen met jeugdtrauma's lopen een groter risico op het wederom slachtoffer worden van geweld en zijn bijzonder kwetsbaar voor terugkerend geweld (Christ et al., 2019) (Landers et al., 2021). Door

oog te hebben voor hun behoeftes en hen te betrekken kan de invloed van het trauma zoveel mogelijk gepoogd worden te beperken. Bovendien is dient dit onderzoek ook het wetenschappelijk belang. Het wetenschappelijke repertoire met betrekking tot de inclusie van de stem van het kind bij incidentafhandeling is zeer gering. Dit onderzoek zal zich dan ook wenden tot literatuur over besluitvormingsprocedures in de jeugdzorg en dit leggen naast de beschikbare informatie uit literatuur over incidentafhandeling in de jeugdhulp met verblijf. De afhandeling van incidenten betreft belangrijke beslissingen en jongeren hierbij betrekken en daadwerkelijk luisteren is nodig. Om tegemoet te komen aan deze verlangens vanuit de praktijk en wetenschap luidt de hoofdvraag van dit onderzoek als volgt: *Op welke manieren kunnen kinderen en jongeren worden betrokken bij de afhandeling van geweldsincidenten in de jeugdhulp met verblijf en hoe kan er het beste rekening worden gehouden met hun belangen?*

Methode

Onderzoeksdesign

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van een systematische literatuurreview met thematische analyse van de bronnen. Er is gebruik gemaakt van twee databanken: Education Resource Information Clearinghouse (ERIC) en Social Index (SocIndex). ERIC en SocIndex omvatten de vakgebieden van de pedagogiek en sociologie. Voor het verzamelen van data is een vaste zoekstring gebruikt, waarnaast van de sneeuwbalmethode en de citatiemethode gebruik gemaakt is. Bij de sneeuwbalmethode wordt gebruik gemaakt van de literatuurlijst van passende bronnen. Bij de citatiemethode worden nieuwe bronnen gevonden door te kijken in welke nieuwere literatuur, de eerdere passende bron geciteerd is (University Library Groningen, 2022).

De zoekstring die is gebruikt bestaat uit de volgende onderdelen:

- "Child abuse" OR "child maltreatment" OR "child neglect" OR "family violence" OR "sexual violence" AND
- Foster care OR professional foster care OR adoption OR "out of home care" OR "out-of-home care" OR residential OR group home* AND

Deze twee onderdelen zijn twee keer gebruikt voor het zoeken van bronnen in combinatie met twee verschillende extra onderdelen. Eén keer met de extra toevoeging: Youth participation OR child* participation OR "shared decision-making" OR participation, om te komen tot artikelen over participatie. Eén keer met de toevoeging: "Case review*" OR "public inquiry*" OR inspection OR response OR investigation OR protocol, om te komen tot artikelen over afhandeling van geweld. Ook zijn de vier onderdelen samen uitgezocht.

Selectiecriteria

Om een bron te includeren voor de resultaten diende deze gepubliceerd te zijn tussen 2008 en 2023. Ook diende de bron peer-reviewed te zijn. De bron diende verder betrekking te

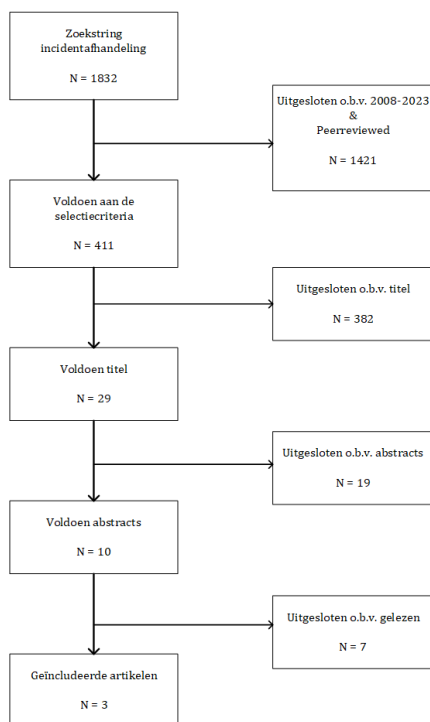
hebben op incidenten, geweld of calamiteiten in de of leidend tot jeugdhulp met verblijf of op kinderpaticipatie in de jeugdhulp met verblijf. Onder jeugdhulp met verblijf wordt verstaan de pleegzorg, residentiële zorg, gezinsgerichte zorg en elke andere vorm van jeugdhulp waarbij er sprake is van 24-uursbegeleiding. In de incidenten diende de kinderen een actor te zijn, ofwel als dader ofwel als slachtoffer. Bronnen waarin werd gesproken over afhandeling van geweld tussen kinderen onderling en tussen kind en professional zijn beiden meegenomen, mits ernstig genoeg om te komen tot een melding. Bronnen die ingaan op de afhandeling van scheldpartijen of andere vertoningen van geweld die voor kunnen komen bij kinderen met gedragsproblematiek en daarmee vallen in het ‘normale gedrag’ zijn expliciet niet meegenomen. Ook zijn bronnen alleen meegenomen mits er geweld plaats heeft gevonden tijdens het verblijf. Bronnen waarbij alleen voorafgaand aan de jeugdhulp met verblijf geweld heeft plaats gevonden zijn uitgesloten.

Het samen voorkomen van beide thema’s, afhandeling van incidenten en jeugdparticipatie, in één artikel kwam nauwelijks voor, wat het wetenschappelijk belang van dit onderzoek benadrukt. Om die reden is gekozen ook literatuur met betrekking tot besluitvormingsprocessen in de jeugdhulp met verblijf, breder dan het spreken met jeugdigen over geweld, meegenomen als ook passende literatuur. Dit gezien het hoge aantal beslissingsmomenten binnen een incidentafhandeling, zoals ook eerder benoemt in dit artikel. Voor de definitie van jeugdparticipatie in dit onderzoek is de definitie vanuit de General Comment nr. 12 meegenomen. Verder zijn alle vormen van geweld meegenomen, mits deze voldeed aan de omschrijving geweld zoals gedefinieerd in de Jeugdwet (2015).

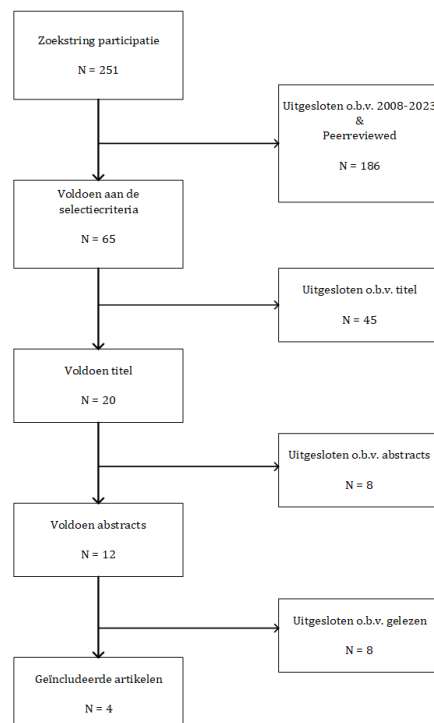
Dataselectie

Na het invoeren van de zoekstring met betrekking tot participatie kwamen er 251 bronnen die relevant bleken, waarvan er 65 voldeden aan de selectiecriteria. Hiervan zijn er 16 via ERIC en 49 via SocINDEX gevonden. Na het invoeren van de zoekstring met

betrekking tot incidentafhandeling kwamen er 1832 bronnen die relevant bleken, waarvan er 411 voldeden aan de selectiecriteria. Hiervan zijn er 73 via ERIC en 338 via SocINDEX. In totaal zijn dat 476 artikelen die voldoen aan de selectiecriteria. De artikelen zijn geplaatst in Rayyan om deze te beoordelen op titel en abstract. Na het screenen van de titels bleven er van de participatie zoekstring 20 artikelen over, na de screening van de samenvattingen bleven daarvan nog 12 over. Op basis van het doorlezen van deze artikelen bleven er nog 4 over die meegenomen worden in dit onderzoek. Na het screenen van de titels met betrekking tot incidentafhandeling bleven er, na verwijdering van duplicaten, 29 relevante artikelen over. Dit waren er 10 na screening van de samenvattingen. Na het doorlezen van deze artikelen bleven er nog 3 over. In totaal zijn er dus 7 artikelen via ERIC en SocINDEX meegenomen. Met de sneeuwbalmethode en de citatiemethode zijn hier nog 9 extra artikelen aan toegevoegd. In totaal zijn er 16 artikelen meegenomen. Het proces van dataselectie is schematisch weergegeven in figuur 1 en 2.

Figuur 1

Figuur 2

De geselecteerde bronnen die voldeden aan de inclusiecriteria zijn gescand op kwaliteit met de eisen vanuit de RTI Item Bank. Alle artikelen scoorden hier voldoende tot goed op.

Data-analyse

Op de gevonden data is een thematische synthese toegepast. Thematische analyse helpt om patronen te identificeren en analyseren in kwalitatieve data en levert rijke data op dankzij de gedetailleerde en flexibele werkwijze (Braun & Clarke, 2006). Dit is gedaan door de gevonden bronnen te uploaden naar Atlas-ti, waar de artikelen gecodeerd zijn. Codes dienden gerelateerd te zijn aan participatie door de jeugdige, het effect van de participatie, afhandeling van een incident, typen geweld, de invloed van geweld op de jeugdige, typen afhandeling, de invloed van de medewerkers op kindparticipatie, organisatorische invloeden op kindparticipatie en de invloed van kind specifieke kenmerken op de kindparticipatie. De codes zijn samengevoegd tot overstijgende codes die hebben geleid tot verschillende thema's die van toepassing zijn op de onderzoeksvraag. Deze thema's zijn in een synthesesematrix geplaatst (zie Figuur 3) waarbij per artikel overzichtelijk is weergegeven wat de conclusies met betrekking tot de verschillende thema's zijn. Deze conclusies zijn naast elkaar neergelegd ter vergelijking van overeenkomsten en verschillen, waaruit de resultaten voor deze studie volgden.

Auteurs, publicatiejaar, artikeltitel	Organisatie	Medewerkers	Hoe in de praktijk	Wens kind	Kwetsbaarheid	Kindbouwvoorwaarden	Huidige betrokkenheid/incidentafhandeling
Block, Oran, Oran, Baumrind, Goodman (2010) <i>Abused and neglected children in court: Knowledge and attitudes</i>		Uitleggen van uw aan kind levert positieve attitudes		Graag terug naar huis (71%) Behoefte participatie	Geen psychotische of gestoorde kinderen meegenomen in onderzoek	65% kinderen had gevoel niet te kunnen zeggen wat zij wilden in rechtszaal Oudere kinderen meer op de hoogte, negatievere stemming (meer angst) Maar, kennis leidt in algemeen tot positievere attitudes	Meeste kinderen niet aanwezig bij toetszaak
Font (2015) <i>Child Protection</i>						Sterk verband armoede en verwaarlozing (bijna causaal) Kind 6-10 grotere kans op mishandeling	Moete met kinderen betrekken in de jeugdzorg Bewijs vinden in incidentafhandeling lastig
Weisz, Wassenaar, Beal, Faith-Slater (2011) <i>Children's participation in foster care hearings</i>			Aanmoedigen, rechter vragen stellen aan kind over wens (maakt comfortabel en minder uw) Langere conversaties: kind positiever	Alle kinderen moeten rechtszaak bij kunnen wonen Behoefte participatie	M owil kind beschermen, angst dat kinderen niet goed voorbereid zijn	Aanmoedigen geeft meer kennis Leeftijd geen invloed op angst/stemming	Moelijk spreken in een volle rechtszaal

Lütsch, Oebenherzer, Portmann, Jud (2023) <i>Children's participation in the child protection system: Are young people from poor families less likely to be heard?</i>	Supervisie Training omgaan met kinderen, kinderrechten, ontwikkelingspsychologie Betrouwbare advocaat/naaste	M y,moedigen meer aan als participatie routine is, training nodig Vragen in omgeving met nabije mensen niet prettig Privé setting, vertrouwelijk, aanhoren zonder twijfel	Transparant en accountable	Stem, erkenning, excuses, intergenerationele hulp Support nodig Behoefte participatie	Armoede versterkt gevoel kwetsbaarheid Kwetsbare kinderen niet meenemen uit angst voor verzet tegen plaatsing	Lagere SES lijkt niet kans te vergroten op geweld/verwaarlozing Armoede: significant neg a. associatie met betrokken worden Verplicht 4+ jaar betrekken Oudere kinderen visie meer meegenomen (tiener 4x zo vaak dan kleuter/peuter)	Hogere werkdruk uw ; meer moeite betrekken Ongewer helpt kinderen betrokken bij rapporten (mogelijk meer betrokken, niet gerapporteerd)
Swain, Wright, Sköld (2017) <i>Conceptualising and categorizing child abuse inquiries: From damage control to foregrounding survivor testimony</i>			Verwerking periode van geweld gebeurt door participatie				Getuigenissen slachtoffers heden centraal, eerder veel gemist Focus verschuift snel van slachtoffer naar dader Doel van afhandeling: leren
García-Quiroga, Agostia (2020) <i>Too vulnerable to participate? Challenges for meaningful participation in research with children in alternative care and adoption</i>		Geïnteresseerd zijn, kindvriendelijk uitleg Groepssetting i.v.m. machtsrelaties/machteloosheid gevoel Wel 1-op-1 residentieel	Informatie geven, mogelijkheid tot participeren bieden, zorgen dat het effect heeft Bewust maken mogelijkheid tot niet participeren	Behoefte verandering en participatie	Kind is eerder kwetsbaar/machteloos geweest: op letten bij manieren van vragen (niet trauma ophalen en niet opnieuw passief maken)	Ouder en meer goed gedrag: meer participeren	Toename kind als belangrijke actor (desondanks weinig ruimte voor kind tot participeren) Gebrek betekenisvolle deelname M y, onduidelijk wat onder 'participatie' wordt verstaan
Morgan & Garstang (2020) <i>Lessons from the triennial analysis of serious case reviews</i>						Veel gezinnen van SCR in armoede Schoolkinderen vaker betrokken dan jongere kinderen	Verwaarlozing is complex en we moeten familieachtergrond snappen en ervaring kinderen horen om te begrijpen
Beckover, Smith, Wanderzsenig (2015) <i>Doing 'serious case reviews': The views and experiences of NHS named and designated</i>	Tijd en werk onderschat door managers Afhandeling: bureaucratisch, tijd in opmaak van report						Recent meer focus op betrekken kind

<i>safeguarding children professionals</i>							
<i>Ten Brummelaar, Harder, Kalverboer, Post, Knaoh (2017)</i> <i>Participation of youth in decision-making procedures during residential care: A narrative review</i>	Niet adequate financiën, contrasterende politieke agenda's	Warme, veilige sfeer maken: luisteren, beschikbaar zijn	Respect, nabijheid, begrip, vertrouwen winnen			Ouder tevredener over betrokkenheid Jong kind beter gedrag en erop staan: meer participatie	Mening jonge kind vaak nog ongehoord (wel meer gezien als ook belangrijke actor)
<i>Morris, Brandon, Tudor (2015)</i> <i>Rights, responsibilities and pragmatic practice: Family participation in case reviews</i>		Ms. moet ervaren zijn, voorkennis, sensitief zijn Emoties en trauma kunnen herkennen	Eerlijk over grenzen participatie, sensitief zijn in gesprek, familie begeleiden				Familie betrekken geeft spanning en angst bij gezin
<i>Vincent, Holt, Kelly, Smaale (2020)</i> <i>The aims and outcomes of public inquiries into the care and protection of children: Should they be undertaken differently?</i>		Privé omgeving		Toegang tot documenten die hen aangaan (geen toegang: frustratie, moeite, stress) Stem, erkenning, excuses, komen tot waarheid en waarheid bekend maken			Effectiever als er geparticipeerd werd Opkomend besef: kind als slachtoffer is waarom het zou moeten gaan
<i>Lundy (2020)</i> <i>Through the lens of survivors: Lessons from the Northern Ireland Historical International Abuse Inquiry</i>	Politieke wil en middelen nodig	Slachtoffergerichte aanpak toepassen: kind uitleg geven			5% voelde zich goed geïnformeerd (42% te weinig kennis en begrip)		
<i>Preston-Shoot (2018)</i> <i>What's really wrong with serious case reviews?</i>	Management en supervisieproblemen (supervisie nodig, meer tijd om samen te werken/reflecteren) Professioneel oordeel vervangen door protocol (maar SCR vraagt flexibiliteit en complexiteit) Bureaucratie: minder significante impact op verandering praktijk	Ontbreken kennis, skills, expertise, ervaring Extra debriefing, ondersteuning nu nodig Meer dan alleen training nodig (werkomgeving)					Incidentafhandeling complex en gecompliceerd: daar moet recht aan worden gedaan
<i>Bessant & Broadly (2014)</i> <i>Saying & doing: Child protective service and participation in decision-making</i>	Cultuur van organisaties niet ingericht op het luisteren naar kinderen Weinig tijd voor kwalitatieve zaken (zoals een hand opbouwen) vooral tijd voor meetbare dingen Professionele discretie niet mogelijk door de protocollen → rol van de professional nu in het afvinken van lijstjes in plaats van eigen professionele visie kunnen geven onder het mom van 'objectiviteit en effectiviteit' (bureaucratisch en daarmee fundamenteel tegenstrijdig met het doel: flexibel en betekenisvol werken met gezinnen)	Leren kennen, connecten Training en ervaring opdoen (ondersteuning van protocollen) om het zware werk van incidentafhandeling aan te kunnen Verantwoording afleggen, transparant zijn					
<i>Kaagstad (2021)</i> <i>Speaking bodies-silenced voices: child protection and the knowledge of culture of 'evidencing'</i>		Observaties van nu , vaker gezien als 'bewijs'				Luisteren naar lichaam: evenveel jong/oud	Grote nadruk op bewijs en mening volwassene vaker waarheidsgetrouw dan visie kind Lichaam geen schade: verhaal van kind lijkt dan irrelevant in kader van feiten verzamelen
<i>Bouma, López López, Kaagstad, Grietens (2018)</i> <i>Meaningful participation for children in the Dutch child protection system: A critical analysis of relevant provisions in policy documents</i>	Duidelijke richtlijnen nodig om te voorkomen dat nu , o.b.v. persoonlijke voorkeuren wel/niet betrekken	Veilige, ondersteunende omgeving Kennis, skills, waarden en ervaring van belang Privé omgeving (vrij kunnen spreken) Vertrouwensband opbouwen				In Nederland: onder 12 alleen ouder verplicht te betrekken, boven de 12 onduidelijk Maar: alle kinderen, ongeacht leeftijd, capabel achten om mening te geven	Wel/niet participeren afhankelijk persoonlijke smaak Weinig over <u>gesproken</u> op werkvloer en heldere richtlijnen ontbreken

Figuur 3

Resultaten

Om goed te kunnen inzien hoe jongeren betrokken kunnen worden, is eerst gekeken naar de huidige stand van participatie in incidentafhandeling en de jeugdzorg om te kijken hoe jeugdparticipatie hierbij past. Vervolgens zijn verschillende invalshoeken bekeken die invloed hebben op de kinderp participatie. Vanwege gebrek aan specificiteit van de bronnen met betrekking tot kinderp participatie in incidentafhandeling is per invalshoek ingegaan op algemene factoren die duiden hoe kinderp participatie het best vorm kan krijgen en de jeugdigen het best gediend zijn.

Huidige stand van de participatie

Kinderparticipatie en familiebetrokkenheid is afgelopen decennia meer onder de aandacht in jeugdzorg (Garcia-Quiroga & Agoglia, 2020; Peckover, Smith, & Wondergem, 2015), maar op de werkvloer wordt kinderp participatie nog altijd te weinig besproken en ontbreekt het aan heldere protocollen (Bouma, López López, Knorth, & Grietens, 2018). Er is een toenemend besef van het belang van het betrekken van jonge kinderen alhoewel hun mening vaak nog ongehoord is of er niks mee wordt gedaan en kinderen het gevoel houden geen betekenisvolle bijdrage te kunnen leveren (Ten Brummelaar et al., 2017; Garcia-Quiroga & Agoglia, 2020), mede doordat medewerkers zelf niet helder hebben wat onder participatie verstaan wordt (Garcia-Quiroga & Agoglia, 2020). Desondanks is er een positief stijgende lijn zichtbaar in de incidentafhandeling: getuigenissen van slachtoffers zijn de afgelopen jaren meer centraal gaan staan, daar waar dit vroeger over het hoofd werd gezien (Swain, Wright, & Sköld, 2017). Het blijft echter nodig dat er extra aandacht komt voor kinderp participatie in incidentafhandeling. Verwaarlozing is complex en het is nodig kinderen te snappen en hun ervaringen te begrijpen (Morgans & Garstang, 2020), ook juist om in rapporten van incidentafhandeling recht te doen aan de complexiteit en gecompliceerdheid van de realiteit

waarin kinderen leefden (Preston-Shoot, 2017). Tot op heden lijkt er dus een spanning te zijn in het enerzijds wel meer willen betrekken, maar anderzijds een weerbarstige praktijk. Momenteel worden in ongeveer de helft van de rapporten van incidentafhandeling kinderen op enige wijze betrokken (Lätsch, Quehenberger, Portman, & Jud, 2023). Dit bevestigt ook onderzoek van Morris, Brandon en Tudor (2015) waarin naar voren komt dat de familie betrekken in spanning en angst kan opleveren bij gezinnen. Daarnaast is in analyse van rapporten van incidentafhandeling naar voren gekomen dat de focus snel verschuift van het slachtoffer naar dader (Swain et al., 2017). Bovendien wijst Knezevic (2021) op de heersende cultuur met de nadruk op bewijs. De mening van volwassene wordt vaak, onbedoeld, waarheidsgetrouwer geacht dan de visie van kinderen noemt hetzelfde onderzoek. Knezevic (2021) wijst erop dat hulpverlening omgeven is door een kenniscultuur, met veel nadruk op het werken vanuit bewezen effectieve methoden zoals Evidence Based Practices. De focus in incidentafhandeling ligt in het verlengde van deze kenniscultuur ook op het zoeken naar feiten. Als het aankomt op een observaties van professionals tegenover het verhaal van een kind, wordt vaker de observatie van de professional gezien wordt als 'bewijs' (Knezevic, 2021). Toch lukt het vaak niet om genoeg bewijs te vinden in incidentafhandeling (Font, 2015). Zo'n 90% van de beschuldigingen van geweld door een medewerker kan niet worden bevestigd. Dit toont aan dat er mogelijk valse beschuldigingen binnen komen of dat er een te grote nadruk ligt op het zoeken naar bewijs. Wat waarheid is hierin is lastig te zeggen (Font, 2015). Als het lichaam van het kind geen letsel vertoont en het kind wel vertelt van fysiek geweld, lijkt de stem en het verhaal van het kind irrelevant in het kader van het verzamelen van feiten (Knezevic, 2021). Toch is er een toenemend besef onder professionals dat het kind centraal zetten, en daarmee ook betrekken, nodig is (Vincent, Holt, Kelly, & Smale, 2015). Uit de verschillende onderzoeken zijn de volgende domeinen naar voren gekomen die kinderparticipatie kunnen stimuleren: Setting van de participatie, kenmerken van

medewerkers, kenmerken van kinderen en bureaucratie en protocollen. Tot slot sluiten deze resultaten af met kijken naar de wens van kinderen zelf.

Setting

Setting als belangrijke factor in kinderparticipatie komt in meerdere artikelen naar voren. Een aantal daarvan pleit voor een gesprek met een kind in een private setting (Vincent et al., 2020; Morgans & Garstang, 2020). De setting dient vertrouwelijk, veilig en ondersteunend te zijn en zodat er in één op één gesprekken vrij gesproken kan worden door het kind, wat betrokkenheid vergroot (Lätsch et al., 2023; Bouma et al., 2018). Het bevragen van het kind naar de mening kan onprettig zijn als deze omgeving is door familie door de nabijheid van mensen in de persoonlijke kring (Lätsch et al., 2023). Belangrijk is het om aan te horen zonder twijfel van het verhaal (Lätsch et al., 2023) en in de warme, veilige sfeer oprecht te luisteren en beschikbaar te zijn (Ten Brummerlaar et al., 2017). In onderzoek van Garcia-Quiroga & Agoglia (2020) wordt op het individuele, kleinschalige luisteren een tegengeluid gegeven. Zij benoemen dat juist een groepsinterview prettig is voor kinderen in de jeugdhulp met verblijf vanwege het gevoel van machteloosheid wat naar boven kan komen als een kind één-op-één spreekt met een volwassene. Dit gevoel van machteloosheid en verminderde waarde van de eigen mening kan ontstaan na ervaringen met geweld en verwaarlozing. Door met meerdere kinderen tegenover één volwassene te zitten kan dit gevoel van machteloosheid verminderd worden. In residentiële zorg zou een groepsinterview echter niet goed zijn doordat het kind al constant het gevoel heeft te moeten opboksen tegen andere kinderstemmen om zelf gehoord te worden. Eén-op-één interviewen bij de residentiële zorg past beter (Garcia-Quiroga & Agoglia, 2020).

Medewerkers kenmerken

Naast setting, komt ook de rol van de medewerkers in het faciliteren van participatie komt duidelijk naar voren in de literatuur. Wanneer een medewerker het kind aanmoedigt te spreken (Weisz, Wingrove, Beal, & Faith-Slaker, 2011), de tijd neemt voor verbinding en gesprekken over het alledaagse leven van het kind (Bessant & Broadly, 2014; Morgans & Garstang, 2020), respect, nabijheid en begrip toont (Ten Brummelaar et al., 2017) en met oprechte interesse luistert en op een kindvriendelijke manier de zaken uitlegt (Garcia-Quiroga & Agoglia, 2020) neemt de kinderparticipatie toe en voelen kinderen zich prettiger (Weisz et al., 2011). Dat het nemen van tijd impact heeft is ook terug te zien in het feit dat medewerkers die een hogere werkdruk ervaren kinderen minder betrekken in jeugdzorg besluiten (Lätsch et al., 2023) en dat kinderen waarmee langer de tijd genomen werd voor gesprek in een rechtszaak, hier positiever op terugkeken (Weisz et al., 2011). De juiste houding aannemen om zo écht te kunnen luisteren is van belang gezien er recent 65% van de kinderen in betrokken in rechtszaken na geweld het gevoel hadden niet te kunnen zeggen wat zij wilden zeggen door het gevoel genegeerd te worden (Block, Oran, Oran, Baumrind, & Goodman, 2010). Actief kinderen betrekken met oprechte interesse en tijd is dus nodig om dit te voorkomen.

Verder kunnen medewerkers kinderen praktisch ondersteunen door hen voorafgaand aan de participatie te informeren over de gang van zaken (Lundy, 2020). Voorafgaand aan rechtszaken gaf 42% van de kinderen aan te weinig kennis te hebben van het proces van een rechtszaak (Lundy, 2020). Door het adequaat uitleggen van procedures helpt de medewerker het kind in kennis en begrip over wat er gebeuren zal en dat levert positievere attitudes op bij het kind (Block et al., 2010). Lundy (2020) noemt dit een slachtoffergerichte aanpak.

Naast een juiste houding, is ook goede training, ervaring en begeleiding van betekenis. Training en ervaring spelen een belangrijke rol in het op een juiste manier betrekken van

kinderen (Morris, Brandon, & Tudor, 2015; Bessant & Broadly, 2014; Bouma et al., 2018; Preston-Shoot, 2018) om te zorgen dat medewerkers het complexe en emotioneel zware werk van incidentafhandeling aan kunnen (Bessant & Broadly, 2014; Preston-Shoot, 2018). Medewerkers dienen goede supervisie te krijgen en training in hoe om te gaan met kinderen, kinderrechten en de ontwikkelingspsychologie van het kind (Lätsch et al., 2023). Verder zorgt ervaring van medewerkers ervoor dat zij trauma's en emoties sensitiever kunnen herkennen, wat als prettig ervaren wordt door degene die gehoord wordt (Morris et al., 2015). Toch is alleen meer training van medewerkers niet genoeg voor de complexiteit van incidentafhandeling en dient er naast training focus te liggen op het creëren van een betere werkomgeving waarin vaardigheden aangeleerd kunnen worden en expertise uitgewisseld middels extra tijd voor samenwerking tussen collega's en supervisie (Preston-Shoot, 2018). Jeugdhulporganisaties dragen een verantwoordelijkheid tot het bieden van deze juiste werkomgeving, genoeg tijd en ondersteunende supervisie (Bessant & Broadly, 2014; Preston-Shoot, 2018). Houding van de medewerker, het informeren van het kind en een juiste werkomgeving, met training en supervisie, zijn nodig voor het betrekken van kinderen. Echter niet alleen organisatorische kenmerken spelen een rol om te komen tot kindparticipatie, ook kenmerken van het kind in kwestie zelf spelen mee.

Kindkenmerken

Bepaalde kindkenmerken beïnvloeden de betrokkenheid van kinderen bij de incidentafhandeling. Zo lijkt leeftijd een rol te spelen. De visie van oudere kinderen wordt vaker meegenomen (Garcia-Quiroga & Agoglia, 2020; Morgans & Garstang, 2020): bij vergelijking tussen tieners en kleuters is gevonden dat de visie van tieners vier keer vaker meegenomen wordt in de jeugdzorg (Lätsch et al., 2023). Oudere kinderen geven ook aan meer tevreden te zijn over de hoeveelheid betrokkenheid dan jongere kinderen (Ten

Brummelaar et al., 2017). Daar bovenop komt dat de groep jongere kinderen, de groep van 6 tot 10 jaar oud, het grootste risico loopt op mishandeling en verwaarlozing (Font, 2015). Juist oog hebben voor de jonge kinderen is dan ook belangrijk, maar in Nederland dienen kinderen onder de 12 jaar bij geweld volgens de officiële Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling niet verplicht meegenomen te worden in incidentafhandeling, alhoewel dit wel wordt aangeraden (Bouma et al., 2018). Leeftijd lijkt geen impact te hebben op de angst en stemming die kinderen ervaren bij participeren vond Weisz et al., 2011, maar Block et al. (2010) vindt wel een negatievere stemming bij oudere kinderen in de rechtszaal. Dit omdat zij vaker ruiger behandeld worden en meer kunnen overzien wat de gevolgen zijn van een rechtszaak. Daarnaast zijn oudere kinderen vaker beter op de hoogte van de gang van zaken (Block et al., 2010). Bij het 'luisteren' naar het lichaam van het kind, door te kijken naar beschadigingen, lijkt er geen verschil te zijn tussen oudere en jongere kinderen (Knezevic, 2021).

Verder lijkt ook het gedrag van het kind van invloed op de hoeveelheid participatie. Zowel Garcia-Quoiroga & Agoglia (2020) als Ten Brummelaar et al. (2017) vonden dat kinderen die goed gedrag lieten zien, meer participatie genoten. Ongepast gedrag kan gezien worden als rechtvaardiging voor het niet betrekken van kinderen (Ten Brummelaar et al., 2017).

Een ander kindkenmerk is armoede. Font (2015) noemt dat kinderen die in armoede leven een grotere kans lopen op het meemaken van verwaarlozing, zowaar bijna een causaal verband te noemen. Lätsch et al. (2023) vond echter dat een lagere SES geen impact heeft op het meemaken van geweld of verwaarlozing. Objectief kan gesteld worden dat bij SCR's er vaker armere gezinnen betrokken zijn (Morgans & Garstang, 2020). De meningen zijn dus verdeeld over de invloed van armoede, maar er lijkt een associatie te bestaan. Verder is er een significant negatieve associatie gevonden tussen leven in armoede en de kans op participatie

door het grotere gevoel van kwetsbaarheid wat medewerkers ervaren bij armere kinderen (Lätsch et al., 2023). Perceptie van het kind als kwetsbaar zorgt in het algemeen voor minder participatie in belangrijke besluitvorming in de jeugdzorg uit de angst dat de kwetsbare kinderen het niet aan kunnen, niet goed genoeg voorbereid zijn of zich zullen verzetten tegen een keuze voor een uithuisplaatsing (Block et al., 2010; Weisz et al., 2011; Lätsch et al., 2023). Armoede versterkt deze perceptie van 'het kwetsbare kind' (Lätsch et al., 2023). Armoede lijkt zowel voor het meemaken van geweld als het betrokken worden in afhandeling een negatieve associatie te hebben.

Bureaucratie en protocollen

Ook bureaucratie en protocollen kunnen een belemmering vormen voor de kinderopparticipatie. Het uitvoeren van een Serious Case Review (SCR) vraagt veel van medewerkers en in onderzoek van Peckover, Smith, & Wondergem (2015) komt naar voren dat medewerkers het gevoel hebben dat de hoeveelheid tijd en werk dat gaat zitten in een SCR onderschat wordt door managers. De medewerkers uiten kritiek op het feit dat de weinige uren die er zijn, moeten zitten in het bureaucratische gedeelte en het verfijnen van de rapporten, in plaats van tijd en oog te kunnen hebben voor de betrokkenen bij het incident (Peckover et al., 2015). Bureaucratie staat hiermee kinderopparticipatie in de weg. Bessant & Broadly (2018) noemen dat de bureaucratie zijn doel voorbijschiet en dat bureaucratie het flexibele en betekenisvolle samenwerken met gezinnen tegenwerkt. In de incidentafhandeling is er vooral oog voor de kwantitatieve en meetbare aspecten, zoals de hoeveelheid tijd die in de afhandeling is gegaan, maar minder voor de kwalitatieve aspecten als een band opbouwen en kinderen betrekken en met hen praten. Ook Preston-Shoot (2018) benoemt bureaucratisch werken als een belemmering, echter niet vanwege participatie redenen, maar doordat bureaucratisch werken het komen tot significante veranderingen in de praktijk vermoeilijkt.

Protocollen worden steeds vaker ingezet om professionele visie te vervangen in incidentafhandeling onder het mom van effectiviteit en flexibiliteit; een ongepaste zet gezien de complexiteit van SCR waarbij de visie, ervaring en kennis van professionals juist een belangrijke bijdrage dient te hebben (Preston-Shoot, 2018; Bessant & Broadly, 2018). Bureaucratie kan dus veel kostbare tijd opnemen en protocollen kunnen flexibiliteit en de eigen visie van de professional in de weg staan.

Gelijktijdig benoemt onderzoek van Bouma et al. (2018) de meerwaarde van protocollen. Zonder protocollen voelen medewerkers de ruimte om te kiezen of ze kinderen mee laten participeren afhankelijk van de eigen visie op participatie. Richtlijnen met daarin concrete hulpmiddelen tot participatie voor medewerkers zijn ondersteunend, echter tot op heden is er een tekort aan heldere, concrete richtlijnen (Bouma et al., 2018). Daarnaast zijn richtlijnen prettig voor medewerkers als houvast als zij gewicht moeten hangen aan de rol die de visie van het kind gaat spelen in de uitkomsten na kinderparticipatie (Bessant & Broadly, 2018). Ook tegenstijdige politieke agenda's met betrekking tot kinderparticipatie zorgen voor een inperking in de ruimte voor medewerkers om op de werkvloer te komen tot participatie (Ten Brummelaar et al., 2017). Protocollen dienen met elkaar in overeenstemming te zijn en de politiek dient een éénduidig standpunt in te nemen over de waarde van kinderparticipatie bij incidentafhandeling (Ten Brummerlaar et al, 2017; Lundy, 2020).

Wens van het kind

De grootste wens die uit de artikelen naar voren is gekomen, is de behoefte van kinderen tot participatie als er besluiten worden genomen die hen aangaan (Block et al., 2010; Weisz et al., 2011; Lätsch et al., 2023; Garcia-Quiroga & Agoglia, 2020). Kinderen geven aan dat zij graag participeren in incidentafhandeling omdat zij behoefte voelen tot het tot stand brengen van verandering van datgeen wat bij hen mis is gegaan (Garcia-Quiroga & Agogia,

2020). Het niet alleen horen van de kinderen, maar ook transparant zijn over wat er gebeurt met hun inbreng en ook daadwerkelijk hun inbreng afwegen is van belang om aan deze behoefte van het kind te voldoen (Lätsch et al., 2023; Bouma et al., 2018).

Daarnaast participeren kinderen graag omdat zij de behoefte voelen dat de waarheid boven tafel komt. Kinderen hebben hieruit voortvloeiend graag inzicht in documenten die betrekking hebben op hen en als zij hier geen toegang tot hebben levert dit stress, frustratie en ongemak (Lundy, 2020). Verder komt de behoefte tot het krijgen van erkenning en excuses naar voren en ook het verlangen tot hulp bij het verwerken van trauma (Lätsch et al, 2023; Lundy, 2020). Het verwerken van de periode van geweld gebeurt mede door participatie (Swain et al., 2017). Kinderparticipatie dient dus de wens van het kind en levert positieve gevolgen voor hen op.

Discussie

Deze literatuurreview diende ertoe antwoord te verkrijgen op de volgende onderzoeksvraag:

Op welke manieren kunnen kinderen en jongeren worden betrokken bij de afhandeling van geweldsincidenten in de jeugdhulp met verblijf en hoe kan er het beste rekening worden gehouden met hun belangen?

Verschillende factoren die van belang zijn voor kinderparticipatie zijn besproken.

Als eerste is er in analyse van de artikelen naar voren gekomen dat de setting, de context, van belang is voor participeren. De sfeer dient veilig, vertrouwelijk en warm te zijn, zodat het kind vrijuit kan praten. Voor het betrekken van een kind is het prettig als dit niet gebeurt in aanwezigheid van nabije familieleden zodat er geen risico bestaat op het belemmerd worden in spreken door deze aanwezigheid (Lätsch et al., 2023). Zowel voor één-op-één gesprekken bestaan sterke argumenten, zoals de veiligheid die de private omgeving biedt (Bouma et al., 2018), als voor groepsgesprekken, waarbij naar voren kwam dat het machteloosheidsgevoel bij kinderen wat ontstaan kan zijn na mishandeling af kan nemen als er gesproken wordt vanuit een groep kinderen (Garcia-Quiroga & Agoglia, 2020). De setting dient dus vertrouwelijk te zijn en afhankelijk van de situatie van het individuele kind is dit prettiger in dan wel een individueel, dan wel een groepsgesprek.

Ten tweede speelt de houding, ervaring, expertise, begeleiding en beschikbare tijd van de medewerker een belangrijke rol. Oprecht luisteren, het kind aanmoedigen tot spreken en daar de tijd voor nemen zijn belangrijke factoren om participatie te stimuleren (Ten Brummelaar et al., 2017). Ook de gegeven tijd voor samenwerking met medecollega's en supervisie zijn factoren die participatie kunnen bevorderen of belemmeren (Preston-Shoot, 2018). Politieke agenda's dienen hierop afgestemd te worden en hetzelfde beleid na te streven (Lundy, 2020) en jeugdhulporganisaties dragen verantwoordelijk voor het creëren van deze

juiste werkomgeving (Preston-Shoot, 2018; Bessant & Broadly, 2014). Kinderen kunnen dus meer worden betrokken als zij hiertoe aangemoedigd worden en als de medewerkers juiste begeleiding krijgen.

Ten derde kwam naar voren dat het belangrijk is extra oog te hebben voor de participatie van jonge kinderen. De groep jonge kinderen loopt een hoger risico op het meemaken van geweld (Font, 2015), maar worden minder gehoord (Lätsch et al., 2023). De groep jonge kinderen heeft hiermee een grotere behoefte tot betrokken worden en hiermee kan rekening gehouden worden door in het speciaal jonge kinderen extra voort te lichten over hun rechten en hen kennis te geven over het proces van participatie. Kinderen met meer kennis en begrip van de afhandelingssituatie vergaren namelijk een positieve attitude tegenover de afhandeling (Block et al., 2010) en hiermee wordt voldaan aan de behoefte van het kind. Verder vraagt armoede in de situatie van een kind om grotere alertheid bij medewerkers voor het betrekken van deze groep kinderen, gezien zij minder snel betrokken lijken te worden (Lätsch et al., 2023) en dienen medewerkers er alert op te zijn dat zij kinderen betrekken, ongeacht hun gedragsproblematieken (Garcia-Quirola & Agoglia, 2020).

Als vierde factor die effect heeft op de betrokkenheid van kinderen bij de afhandeling klinkt er de oproep tot het bieden van flexibiliteit in tijd en werk aan de medewerkers. Bureaucratie neemt waardevolle tijd in van de medewerkers (Bessant & Broadly, 2018) en protocollen kunnen meer waarde lijken te krijgen dan de professionele visie van de medewerker, wat de complexiteit van incidentafhandelingen niet recht doet (Preston-Shoot, 2018). Meer ruimte voor de professional helpt om te komen tot een betere werkomgeving om kinderen en jongeren te betrekken. Gelijktijdig zijn richtlijnen, als houvast voor de medewerkers, wel prettig en als er duidelijk in opgenomen wordt dat kindparticipatie nodig is, zal de vrijheid om tot kiezen van het wel of niet laten participeren afnemen en de participatie toenemen (Bouma et al., 2018).

Tot slot toonde dit onderzoek dat, om het best rekening te houden met de belangen van kinderen en jongeren, participatie hierop het antwoord is. Kinderen verlangen ernaar om te participeren, recht te doen en verandering tot stand te brengen (Weisz et al., 2011; Garcia-Quiroga & Agoglia, 2020) mede omdat het helpt het traumatisch verleden te verwerken (Swain et al., 2017). Transparantie naar de kinderen over het proces van participeren en de manier waarop er naar hun mening geluisterd is en hoe hun mening meegenomen wordt in de eindrapporten is nodig (Bouma et al., 2018).

Concluderen kan gesteld worden dat we kinderen en jongeren het meeste dienen in hun behoeften als zij de ruimte krijgen tot participatie, er transparant gecommuniceerd wordt met hen hierover en de gesprekken vertrouwelijk zijn. Daarnaast worden kinderen en jongeren gediend, als de medewerkers worden ondersteund in hun werk. Supervisie, samenwerking en tijd krijgen om te kunnen werken aan incidentafhandeling is nodig. Tot slot kan gesteld worden dat kinderen en jongeren het meest gediend worden door te luisteren naar hun eigen wens: gehoord worden en gezien zijn. Het betrekken van kinderen is dus niet alleen gerechtelijk juist, maar voldoet ook aan een behoefte die het kind zelf heeft.

Beperkingen

Met het uitvoeren van deze systematische literatuurreview is er aangelopen tegen een aantal beperkingen, waardoor resultaten met voorzicht geïnterpreteerd en gegeneraliseerd dienen te worden.

De eerste beperking van dit onderzoek is het relatief grote aantal bronnen gevonden met behulp van de sneeuwbalselectie en de citatiemethode. Ondanks de uitgebreide zoekstring bleek het aantal daadwerkelijk goed aansluitende artikelen kleiner dan vooraf verwacht en diende er nog het dubbele aantal artikelen gezocht te worden via de sneeuwbalselectie en de citatiemethode om onderzoek van methodologisch voldoende niveau neer te kunnen zetten.

Dit zorgt voor een afname van transparantie van bronverwerving in dit onderzoek en afname van de mogelijkheid tot repliceren van de studie, wat invloed heeft op de betrouwbaarheid.

Daarnaast is de generaliteit van de resultaten een beperking voor de praktijk. De literatuur leverde veel algemene factoren aan die van invloed zijn op kinderparticipatie, maar concrete technieken, methodes of programma's voor het vergemakkelijken van kinderparticipatie ontbraken. Mogelijk ontbreekt er nog wetenschappelijk onderzoek naar specifieke programma's die kinderparticipatie faciliteren of waren de selectiecriteria te streng om deze naar boven te doen komen met de zoekstring. Dit gemis maakt het proces van het implementeren van de resultaten van dit onderzoek naar de praktijk moeilijker en dit heeft dan ook verder toekomstig onderzoek.

Een verdere beperking is de generaliteit van de opzet van dit onderzoek. Het onderzoek richtte zich breed op alle vormen van jeugdhulp met verblijf in plaats van specifieke vormen als gezinshuizen of de pleegzorg en de resultaten zijn hierdoor ook mogelijk verschillend toepasbaar in specifieke vormen van jeugdhulp met verblijf. De invloed van de factor per specifieke jeugdhulp vorm is in dit onderzoek niet specifiek meegenomen en of er onderscheid zit tussen de implementatie van factoren bij verschillende jeugdzorgvormen is dan ook niet te zeggen.

Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Vervolgonderzoek zou verder kunnen kijken naar de onderlinge verschillen tussen de waarde van de verschillende factoren die bijdragen aan kinderparticipatie in verschillende jeugdzorgvormen. Op deze wijze kan kinderparticipatie per jeugdzorgvorm afgestemd worden en kan er op gepaste wijze tegemoet gekomen worden aan de behoeftes van kinderen en jongeren.

Ook kan, aansluitend op de beperkingen van dit onderzoek, vervolgonderzoek zich gaan verdiepen in de praktische kant gericht op de uitvoering van kinderopparticipatie. Welke hulpmiddelen, praktische vaardigheden en tools zijn er nodig om medewerkers te stimuleren kinderen te betrekken en welke programma's bestaan er om dit te doen? Er is onderzoek nodig verder dan de algemene factoren zodat er handvatten komen voor professionals in de praktijk. Hierbij zou aan de hand van de resultaten van dit onderzoek, waarbij effectieve factoren naar voren zijn gekomen, gekeken kunnen worden of deze factoren terug te vinden zijn in de programma's.

Ook zou vervolgonderzoek zich kunnen richten op de ervaringen van ouders of andere nauwe verwante met betrekking tot kinderopparticipatie. In dit onderzoek zijn verschillende artikelen meegenomen die de ervaring van medewerkers en de ervaringen van kinderen uiteenzetten, echter de ervaring van ouders of andere verwante familieleden is niet meegenomen. Door ook ruimte te bieden aan nauwe familieleden om hun visie te delen op het betrekken van kinderen wordt participatie in het algemeen gestimuleerd en kan gezocht worden naar manieren van kinderopparticipatie die zowel bij kind, medewerker als familielid aansluitend en passend bij de behoeftes zijn.

Verder zou er vervolgonderzoek gedaan kunnen worden naar de mogelijke negatieve effecten van betrokkenheid van kinderen bij incidentafhandeling. In literatuur wordt momenteel vooral ingegaan op de positieve effecten van kinderopparticipatie, maar mogelijkzins zitten er ook negatieve effecten aan of zijn de positieve effecten niet op alle leeftijden of alle culturen toepasbaar. Toekomstig onderzoek kan deze mogelijke negatieve effecten bestuderen om kinderopparticipatie optimaal te laten verlopen en in te kunnen grijpen bij onverwachte negatieve bijeffecten. Zo worden kinderen en jongeren ten volste in hun recht gezet en kan er participatie ontstaan van blijvende impact.

Literatuurlijst

- Bakker, R. (2022, 28 april). *I. Jongeren met jeugdhulp*. Centraal Bureau voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2022/jeugdhulp-2021/1-jongeren-met-jeugdhulp#:~:text=Van%20alle%20ruim%204%2C4,jongeren%20jeugdhulp%20in%20deze%20periode>.
- Baldwin, H., Biehal, N., Cusworth, L., Wade, J., Allgar, V., & Vostanis, P. (2019). Disentangling the effect of out-of-home care on child mental health. *Child Abuse & Neglect*, 88, 189–200. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.11.011>
- Berghenhenegouwen, H., & Reukers, J. (2023, 30 januari). *Verschillen tussen pleeggezin en gezinshuis*. Pleegzorg.nl. <https://www.pleegzorg.nl/bibliotheek/1-wat-is-pleegzorg/748-verschillen-tussen-pleeggezin-en-gezinshuis>
- Bessant, J., & Broadley, K. (2014). Saying and doing: Child protective service and participation in decision-making. *International Journal of Children's Rights*, 22(4), 710–729. <https://doi.org/10.1163/15718182-55680028b>
- Bouma, H., López López, M., Knorth, E. J., & Grietens, H. (2018). Meaningful participation for children in the Dutch child protection system: A critical analysis of relevant provisions in policy documents. *Child Abuse & Neglect*, 79, 279–292. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.02.016>
- Block, S. D., Oran, H., Oran, D., Baumrind, N., & Goodman, G. S. (2010). Abused and neglected children in court: Knowledge and attitudes. *Child Abuse & Neglect*, 34(9), 659–670. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2010.02.003>
- Branches Gespecialiseerde Zorg voor Jeugd (BGZJ). (2019). *De best passende zorg voor kwetsbare kinderen*. <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-2d11e144-ce8b-456d-839e-aa27ce421d11/pdf>

- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brummelaar, M. D. C., Harder, A. T., Kalverboer, M. E., Post, W. J., & Knorth, E. J. (2018). Participation of youth in decision-making procedures during residential care: a narrative review. *Child & Family Social Work*, 23(1), 33–44. <https://doi.org/10.1111/cfs.12381>
- Carr, A., Dooley, B., Fitzpatrick, M., Flanagan, E., Flanagan-Howard, R., Tierney, K., White, M., Daly, M., & Egan, J. (2010). Adult adjustment of survivors of institutional child abuse in Ireland. *Child Abuse & Neglect*, 34(7), 477–489. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2009.11.003>
- CBS. (2021, 29 oktober). *Jongeren met jeugdzorg; persoonskenmerken, 2015-2020*. <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/dataset/84135NED/table>
- Charles, A., & Haines, K. (2014). Measuring Young People's Participation in Decision Making, *The International Journal of Children's Rights*, 22(3), 641-659. doi: <https://doi.org/10.1163/15718182-55680022>
- Checkoway, B. (2011). What is youth participation? *Children and Youth Services Review*, 33, 340–345.
- Christ, C., Ten Have, M., de Graaf, R., van Schaik, D. J. F., Kikkert, M. J., Dekker, J. J. M., & Beekman, A. T. F. (2019). Mental disorders and the risk of adult violent and psychological victimisation: a prospective, population-based study. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, 29, 13. <https://doi.org/10.1017/S2045796018000768>
- Commissie De Winter. (2019). *Onvoldoende beschermd, geweld in de Nederlandse jeugdzorg van 1945 tot heden: Commissie Onderzoek naar Geweld in de Jeugdzorg*.
- Commissie Samson. (2012). *Omringd door zorg, toch niet veilig: Seksueel misbruik van door de overheid uit huis geplaatste kinderen, 1945 tot heden*. Boom Amsterdam.

- Committee on the Rights of the Child (CRC) (2009). *General comment no. 12. The right of the child to be heard*. Geneva: United Nations.
- Deutsch, S. A., Lynch, A., Zlotnik, S., Matone, M., Kreider, A., & Noonan, K. (2015). Mental health, behavioral and developmental issues for youth in foster care. *Current Problems in Pediatric and Adolescent Health Care*, 45(10), 292–297.
<https://doi.org/10.1016/j.cppeds.2015.08.003>
- Devaney, J., Lazenbatt, A., & Bunting, L. (2011). Inquiring into non-accidental child deaths: reviewing the review process. *The British Journal of Social Work*, 41(2), 242–260.
- De Vries, J. F., & Bos, J. G. (2018). Leidraad Meldingen Jeugd. In *IGJ*. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
- Engler, A. D., Sarpong, K. O., Van Horne, B. S., Greeley, C. S., & Keefe, R. J. (2022). A systematic review of mental health disorders of children in foster care. *Trauma, Violence, & Abuse*, 23(1), 255–264. <https://doi.org/10.1177/1524838020941197>
- Font, S. A. (2015). Child protection investigations in out-of-home care: perpetrators, victims, and contexts. *Child Maltreatment*, 20(4), 251–7.
<https://doi.org/10.1177/1077559515597064>
- Garcia-Quiroga, M., & Agoglia, I.S. (2020). Too vulnerable to participate? Challenges for meaningful participation in research with children in alternative care and adoption. *International Journal of Qualitative Methods*, 19,
<https://doi.org/10.1177/1609406920958965>
- Grant, M. J., & Booth, A. (2009). A typology of reviews: an analysis of 14 review types and associated methodologies. *Health Information and Libraries Journal*, 26(2), 91–108.
<https://doi.org/10.1111/j.1471-1842.2009.00848.x>

- Grietens, H. (2012). *Seksueel misbruik van kinderen in de pleegzorg. Deelrapportage bij deelonderzoek 4: Aard en omvang van seksueel misbruik in de jeugdzorg in de periode 1945-2007*. Den Haag: Boom
- Hillis, S. D., Mercy, J. A., & Saul, J. R. (2017). The enduring impact of violence against children. *Psychology, Health & Medicine*, 22(4), 393–405.
<https://doi.org/10.1080/13548506.2016.1153679>
- Hobbs, G. F., Hobbs, C. J., & Wynne, J. M. (1999). Abuse of children in foster and residential care. *Child Abuse & Neglect*, 23(12), 1239–52.
- Hogeschool Leiden, & Nederlands Jeugdinstituut (2019). *Kwaliteitscriteria Gezinshuizen: Kwaliteit van jeugdhulp in professionele gezinsvormen | Samenvatting*.
- Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ). (2017). *Vragen risico-indicatoren Gezinsgerichte jeugdhulp Vragenlijst onderdeel B*.
- Jeugdwet (2023, 1 januari). Geraadpleegd van
<https://wetten.overheid.nl/BWBR0034925/2023-01-01#Hoofdstuk2>
- Knezevic, Z. (2021). Speaking bodies-silenced voices: child protection and the knowledge culture of 'evidencing'. *Global Studies of Childhood*, 11(3), 252–264.
- Landers, A. L., Danes, S. M., Campbell, A. R., & White Hawk, S. (2021). Abuse after abuse: the recurrent maltreatment of american indian children in foster care and adoption. *Child Abuse & Neglect*, 111, 104805–104805.
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104805>
- Lätsch, D., Quehenberger, J., Portmann, R., & Jud, A. (2023). Children's participation in the child protection system: Are young people from poor families less likely to be heard? *Children and Youth Services Review*, 145.
- Lundy, P. (2020). *Through the lens of survivors: Lessons from the Northern Ireland Historical Institutional Abuse Inquiry*. Ulster

- University. https://pure.ulster.ac.uk/files/78477489/Lundy_HIAI_Briefing_Paper_Feb_2020.pdf
- Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. (2022, juli 10). *Verblijf in jeugdinstelling*. Uit huis | Regelhulp - Ministerie van VWS. <https://www.regelhulp.nl/onderwerpen/uit-huis/verblijf-in-een-jeugdinstelling>
- Moore, T., McArthur, M., Death, J., Tilbury, C., & Roche, S. (2017). Young people's views on safety and preventing abuse and harm in residential care: “it's got to be better than home.” *Children and Youth Services Review*, *81*, 212–219. <https://doi.org/10.1016/j.chidyouth.2017.08.010>
- Morgans, C., & Garstang, J. (2020). Lessons from the triennial analysis of serious case reviews. *Paediatrics and Child Health*, *30*(11), 395–399. <https://doi.org/10.1016/j.paed.2020.08.006>
- Morris, K., Brandon, M., & Tudor, P. (2015). Rights, responsibilities and pragmatic practice: Family participation in case reviews. *Child Abuse Review*, *24*(3), 198–209. <https://doi.org/10.1002/car.2272>
- Nederlands Jeugdinstituut (NJI). (2022, 25 februari). *Residentiële jeugdhulp | Nederlands Jeugdinstituut*. <https://www.nji.nl/residentiele-jeugdhulp#:~:text=In%20de%20residenti%C3%ABle%20jeugdhulp%20leven,een%20korte%20of%20langere%20periode.>
- Palmer, L., Prindle, J., & Putnam-Hornstein, E. (2021). A population-based case control study of suicide among youth reported for abuse and neglect. *Child Abuse & Neglect*, *117*, 105060–105060. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2021.105060>
- Peckover, S., Smith, S., & Wondergem, F. (2015). Doing ‘serious case reviews’: The views and experiences of NHS named and designated safeguarding children professionals. *Child Abuse Review*, *24*(5), 365–377. <https://doi.org/10.1002/car.2301>

- Preston-Shoot, M. (2018). What is really wrong with serious case reviews?. *Child Abuse Review*, 27(1), 11-23. <https://doi.org/10.1002/car.2487>
- Sinclair, R. (2004). Participation in Practice: Making It Meaningful, Effective and Sustainable. *Children & Society*, 18(2), 106-118.
- Sköld, J. (2013). Historical abuse—a contemporary issue: compiling inquiries into abuse and neglect of children in out-of-home care worldwide. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*, 14(1), 5–23.
<https://doi.org/10.1080/14043858.2013.771907>
- Swain, S., Wright, K., & Sköld, J. (2018). Conceptualising and categorising child abuse inquiries: From damage control to foregrounding survivor testimony. *Journal of Historical Sociology*, 31(3), 282–296. <https://doi.org/10.1111/johs.12176>
- Ten Brummelaar, M. D. C., Harder, A. T., Kalverboer, M. E., Post, W. J., & Knorth, E. J. (2018). Participation of youth in decision-making procedures during residential care: A narrative review. *Child & Family Social Work*, 23(1), 33–44.
<https://doi.org/10.1111/cfs.12381>
- Taussig, H. N. (2002). Risk behaviors in maltreated youth placed in foster care: a longitudinal study of protective and vulnerability factors. *Child Abuse & Neglect*, 26(11), 1179–99.
- Thomas, N. (2007). Towards a Theory of Children's Participation, *The International Journal of Children's Rights*, 15(2), 199-218. <https://doi.org/10.1163/092755607X206489>
- University Library Groningen. (2022). *LibGuides: Informatievaardigheden GGW: Zoekmethoden*.
- Uzozie, A., Neijboer, D., Mak, J., Vandenbroucke, M. (2010). *Ik heb wel een idee! Een verkennend onderzoek naar kinderp participatie in Amsterdam*. Amsterdam: Stichting Alexander.

Van Aken, S. (2020). *Jongerenparticipatie bij gemeentelijk pleegzorgbeleid* (Masterthesis).

Master Youth, Education & Society, Universiteit Utrecht, Utrecht.

Verenigde Naties (1989). Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

<https://www.dekinderombudsman.nl/system/files/inline/Blauwe-boekjeKinderrechtenverdrag.pdf> (49 pp.)

Verwey-Jonker, Lünemann, K., Kwakernaak, M., Compagner, M., & Voorwinden, M.

(2021). *Geweldsmeldingen en calamiteiten in de jeugdzorg: Analyse van risico's en interventies*. Utrecht.

Vincent, S., Holt, K., Kelly, N., & Smale, E. (2020). The aims and outcomes of public

inquiries into the care and protection of children: Should they be undertaken

differently?. *Child Abuse Review*, 29(4), 333-346. <https://doi.org/10.1002/car.2613>

Weisz, V., Wingrove, T., Beal, S. J., & Faith-Slaker, A. (2011). Children's participation in

foster care hearings. *Child Abuse & Neglect: The International Journal*, 35(4), 267–272.

Wunderink, A. (2019). Factsheet Gezinshuizen, de aantallen in 2018. *Gezinspiratieplein*.